



FACULTATEA DE TEOLOGIE, LITERE, ISTORIE ȘI ARTE
CENTRUL DE CERCETĂRI ASUPRA IMAGINARULUI *IMAGINES*
CENTRUL DE REUȘITĂ UNIVERSITARĂ

UNIVERSITATEA DIN PITEȘTI

în colaborare cu

AGENCE UNIVERSITAIRE DE LA FRANCOPHONIE (AUF)

și

ALBANIAN SOCIETY FOR THE STUDY OF ENGLISH (ASSE)

organizează în perioada **12-14 iunie 2020**

Conferința internațională anuală

LIMBA ȘI LITERATURA – REPERE IDENTITARE ÎN CONTEXT EUROPEAN

Tema propusă anul acesta:

Reprezentări ale reticenței

Termenul **reticență** are o plajă semantică largă, situată între vorbire și non-vorbire/tăcere. Figură de construcție și de gândire pe de o parte, dar și, în același timp, procedeu de suspendare a enunțului și a acțiunii¹, acest concept găsește în comunicare – verbală, nonverbală – întreaga sa funcție operațională, aceea de a acționa asupra realității discursive, acționale, permițând astfel emițătorului să stabilească o cvadruplă relație între a spune și a face².

¹ A se vedea articolul Paolei Paissa, « Rhétorique et dictionnaire: éléments de la réticence », în *Cahiers de recherche de l'École Doctorale en Linguistique*, nr. 6, 2012, pp. 173-195.

² În activitatea sa acțională, emițătorul se situează în același timp: 1 - În raport cu propriul act, 2 - În raport cu rezultatul actului său, în strânsă legătură cu acțiunile anterioare sau viitoare, 3 - În raport cu lumea, 4 - În raport cu interlocutorul.

Situându-ne în direcția deschisă de Fontanier, care vede în **reticență** o întrerupere sau o oprire bruscă într-o frază, „cu scopul de a lăsa să se înțeleagă, prin puținul care s-a spus și cu ajutorul circumstanțelor cunoscute, ceea ce s-a disimulat prin suprimare și adesea mai mult decât atât”³, avem în vedere o deschidere a acestui concept către alte domenii, dincolo de stilistică: studiile culturale, artele spectacolului, muzica, didactica, istoria.

Reflecțiile asupra diverselor reprezentări ale conceptului se pot referi atât la modul în care **reticența** este pusă în text, în discurs, în scenă, în imagine, în acțiune etc., cât și la o re-vizitare a conceptului de **reticență**, adică o *re-prezentare* a acesteia.

Ca formă mai marcată a tăcerii, conceptul de **reticență** se află în strânsă legătură cu alte concepte din pragmatică, precum *nonexprimatul* și *subînțelesul*. Din această perspectivă, **reticența** poate fi abordată în ocurențele și manifestările în texte, în discursuri sau în alte contexte: reprezentări scenice, muzicale, picturale, pe scurt, acționale.

De fapt, orice activitate creatoare presupune, din partea producătorului, o anume **reticență** care constă, așa cum spune Joëlle Gardes-Tamine, în „a vorbi, doar pentru a se opri imediat”⁴. Extrapolând verbul „a vorbi”, această **reticență** ar putea fi prezentă în orice tip de creație artistică, acționând ca un vector de deschidere în actul interpretativ. Ne referim aici la conceptul de *deschidere*, teoretizat de Umberto Eco⁵ și definit ca o multiplicitate „controlată” a sensurilor unui text (și, prin generalizare, a oricărui produs artistic), și care apare tocmai datorită caracterului deschis al acestuia. Astfel, a spune totul sau prea mult ar limita plaja posibilelor interpretări, având drept consecință limitarea bogăției semantice și simbolice a produsului artistic⁶. Așadar, **reticența** manifestată în procesul de creație deschide calea către o pluralitate de potențiale moduri de a „citi”, deci de a decoda textele literare, punerile în scenă teatrale, partiturile muzicale sau picturile.

Această reticență în procesul de creație poate fi sau alegerea producătorului, având ca scop stimularea imaginației receptorului, sau rezultatul unei constrângeri exterioare, cu scopul de a menaja gustul sau sensibilitatea consumatorului obișnuit cu anumite clișee, rețete, tabuuri. Astfel, poate apărea o ezitare a producătorului-emisător în a se dezvălui plenar, concretizată, de exemplu, în purtarea unei *măști*, pentru a ascunde, a voala sau a filtra mesajul, pentru a-și „păstra fața negativă”⁷. În același timp, ne putem gândi la exemplul *bunei-cuviințe* în secolul al

³ Fontanier, Pierre, *Figurile limbajului*, București, Editura Univers, 1977, p. 115.

pour faire entendre par le peu qu'on dit, et avec le secours des circonstances, ce qu'on affecte de supprimer, et même souvent beaucoup au-delà (Fontanier, Pierre, *Le figures du discours*, Paris, Flammarion, 1968, p. 135).

⁴ *parler pour s'arrêter aussitôt* (traducerea noastră)

Gardes-Tamine, Joëlle, *La Rhétorique*, Paris, Armand Colin, 1996, p. 142.

⁵ Eco, Umberto, *Opera deschisă*, Pitești, Editura Paralela 45, 2005.

⁶ În acest sens, deci, o operă de artă, formă închegată și închisă în perfecțiunea sa de organism perfect dimensionat, este în același timp deschisă, oferind posibilitatea de a fi interpretată în cele mai diferite feluri, fără ca singularitatea ei cu neputință de reprodus să fie prin aceasta lezată. Orice consum este, astfel, o interpretare și o execuție, întrucât în orice consum opera re trăiește într-o perspectivă originală. Eco, Umberto, *Opera deschisă*, Pitești, Editura Paralela 45, 2005, p. 48).

In tale senso, dunque, un'opera d'arte, forma compiuta e chiusa nella sua perfezione di organismo perfettamente calibrato, è altresì aperta, possibilità di essere interpretata in mille modi diversi senza che la sua irriproducibile singolarità ne risulti alterata. Ogni fruizione è così una interpretazione ed una esecuzione, poiché in ogni fruizione l'opera rivive in una prospettiva originale. (Eco, Umberto, *Opera aperta*, Milano, Bompiani, 1962, p. 34).

⁷ *in the wrong face* (Goffman, Erving, *Interaction Ritual*, Garden City, NY, Anchor Books, 1955, p. 339).

XVII-lea, sumă de reguli tacite, literare și teatrale, care impuneau o **reticență** în exhibarea verbală, dar mai ales scenică a violenței, a cruzimii etc., și prin care se dorea ca principiile morale și estetice ale publicului să nu fie destabilizate.

Traducătorul, care este și el un interpret al textului, trebuie să-și manifeste **reticența** ascunzându-și vocea în spatele celei a autorului sursă. Totuși, în dubla sa calitate de interpret și de creator, traducătorul limitează interpretările printr-o versiune neabuzivă a textului sursă și creează, la rândul său, noi deschideri, prin recrearea textului în limba țintă. Și punerea în scenă teatrală poate fi considerată un act de traducere, o transpunere dintr-un sistem de comunicare (verbal, literar), într-un alt sistem (vizual, gestual), regizorul putând să aleagă între urmarea fidelă a textului, dispărând astfel în spatele acestuia, sau e recreare subiectivă și care îi oferă libertate interpretativă.

Mergând mai departe și având în vedere binomul gândire-acțiune sau gândire-discurs, *tăcerea*, trăsătură inherentă a reticenței, poate duce la o ruptură în funcționarea acestor binoame. Acolo se pot ascunde *uitarea* sau *minciuna*, definite de Claude Lévi-Strauss⁸ ca o sincopă de comunicare cu sine sau cu celălalt. Istoria, istoria culturală și mitologia ne oferă nenumărate exemple de uitări sau de minciuni rezultând din **reticență** și care au schimbat cursul evenimentelor. Exploatarea discursului literar, istoric, mitologic, artistic, politic, juridic, poate fi așadar deosebit de productivă în această direcție.

În didactica acțională, **reticența** este un fenomen fondator⁹ în triada profesor-elev-cunoștințe ce trebuie împărtășite. Într-adevăr, în strategia acțională, o mare parte dintre acțiunile profesorului au drept scop să-l conducă în mod inductiv pe elev spre implicarea plenară în construirea cunoștințelor pe care le va descoperi și le va acumula. Or, la baza acestui proces inferențial, conceptul de **reticență** se dovedește incontestabil în contractul didactic.

Fără a avea pretenția exhaustivității, tematica propusă pentru întâlnirea din acest an invită la o reflecție plurală asupra diverselor aspecte ale conceptului de **reticență**, în domeniile evocate.

Dezbaterile vor fi organizate pe secțiuni, gestionate de responsabilii menționați mai jos. Aceștia vor primi propunerile dumneavoastră de comunicări și vă pot oferi toate informațiile necesare:

1. Limba română. Literatură română. Literatură comparată. Didactica limbii române. Comunicare și studii culturale: Lavinia GEAMBEI (geambeilavinia@yahoo.com).

2. Limba franceză. Literatură franceză. Literaturi francofone. Studii culturale franceze. Studii culturale canadiene. Didactica limbii franceze. Traductologie – limba franceză. Limbaje de specialitate – franceză: Adriana APOSTOL (adriana.apostol@upit.ro).

⁸ *Uitarea este, din punctul nostru de vedere, o sincopă în comunicarea cu sine [...] uitarea ar constitui astfel un sistem cu neînțelegerea, definită ca o sincopă în comunicarea cu celălalt.* (traducerea noastră)

L'oubli nous apparaissait comme un défaut de communication avec soi-même [...] l'oubli formerait système avec le malentendu, défini comme un défaut de communication avec autrui (Lévi-Strauss, Claude, *Mythe et oubli* in « Le regard éloigné », Paris, Plon, 1983, p. 253)

⁹ Cf. Sansevy, Gérard, Quiliot, Serge, « Le discours du professeur. Vers une pragmatique didactique » in *Revue française de pédagogie*, no. 141, octombrie-noiembrie-decembrie, 2002, pp. 47-56.

3. Limba spaniolă. Literatură spaniolă. Literatură hispanoamericană. Studii culturale hispanice și hispanoamericane. Didactica limbii spaniole. Traductologie - limba spaniolă. Limbaje de specialitate – spaniolă: Diana LEFTER (diana_lefter@hotmail.com).

4. Limba engleză. Literatură engleză. Literaturi anglofone. Studii culturale britanice și americane. Didactica limbii engleze. Traductologie – limba engleză. Limbaje de specialitate – engleză: Cristina MIRON (cristinamironn@gmail.com).

5. Limba germană. Literatură germană. Studii culturale germanice. Didactica limbii germane. Traductologie – limba germană. Limbaje de specialitate – germană: Cristina MIRON (cristinamironn@gmail.com).

6. Istorie, civilizație, societate, cultură: Liliana SOARE (lilianasoare2006@yahoo.com).

7. Limbaje de specialitate (franceză, engleză, germană): Marina TOMESCU (ana_marina_tomescu@hotmail.com).

8. Artele spectacolului, muzică: Diana LEFTER (diana_lefter@hotmail.com).

CALENDARUL CONFERINȚEI

- **3 aprilie 2020** – primirea talonului de participare;
- **17 aprilie 2020** – confirmarea acceptării lucrării;
- **29 mai 2020** – achitarea taxei de participare;
- **12-14 iunie 2020** – desfășurarea lucrărilor conferinței;
- **31 iulie 2020** – trimiterea lucrării în extenso

NOTE: Lucrările se vor redacta în **engleză, franceză, spaniolă, germană, italiană sau portugheză**. Vor fi publicate în revista *Limba și literatura - repere identitare în context european* (indexată BDI: ErihPlus, EBSCO, CEEOL, IndexCopernicus, DOAJ etc.) lucrările acceptate de membrii comitetului de peer review. Celelalte lucrări vor fi publicate într-un volum colectiv, cu ISBN, la o editură recunoscută. Timpul alocat susținerii unei lucrări este de **15 minute**.

După acceptarea lucrărilor, autorii vor primi informații legate de cazare, precum și coordonatele bancare în vederea achitării taxei (**50 de euro** pentru participanții străini, respectiv **200 RON** pentru participanții din țară).

Pentru orice informații suplimentare, nu ezitați să ne contactați:

reperesidentitaires@yahoo.com;
valentina.stinga@upit.ro.

